Василь Ніконенко

Лех Валенса як символ боротьби за свободу

Тернопільський національний
технічний університет ім. Івана Пулюя

Досліджується життя і діяльність легендарного провідника «Солідарності» і правозахисника, першого президента посткомуністичної Польщі Леха Валенси, ефективність боротьби якого по демонтажу тоталітаризму і переходу до демократії була зумовлена не тільки особистим героїзмом цього видатного політика, але й його консенсусно-компромісним курсом, орієнтацією на реалізм і конструктивний підхід до розв'язання суспільних конфліктів.

У сузір'ї яскравих постатей — лауреатів Нобелівської премії миру почесне місце займає видатний політичний діяч, легендарний провідник »Солідарності» і колишній президент Польщі Лех Валенса. Ця престижна нагорода, якої Л. Валенса був удостоєний в 1983 р., стала закономірним визнанням і оцінкою його героїчної правозахисної діяльності, спрямованої на демонтаж тоталітаризму та перехід до демократії.

Лех Валенса належить до того розряду політиків, які вийшли

із середовища простих трудівників, і свого «хлопського» походження майбутній харизматичний лідер ніколи не забував і не цурався [1, С. 288]. Після початкової освіти, яку Л. Валенса здобув у приходській школі, він навчається у професійному училищі, де набуває кваліфікацію електрика. Не виявивши особливих успіхів у навчанні, він уже тоді демонструє свої яскраві організаторські здібності. Після кількох років служби в армії Валенса влаштовується електрослюсарем на величезну судноверф у балтійському порту Гданьськ, де включається в активну правозахисну діяльність. За участь у робітничих заворушеннях Валенса був звільнений з роботи, що змусило його перебиватись випадковим заробітком. Саме в цей період він вступає в дисидентський «Комітет громадської самооборони», за що зазнає переслідувань з боку таємної поліції і неодноразових арештів. Незважаючи на це, Валенса починає видавати нелегальну газету «Балтійський робітник», а в 1979 р. засновує нелегальну Балтійську вільну профспілку. Разом з іншими робітничими лідерами Л. Валенса підписує Хартію прав робітників, в якій були викладені основні вимоги до влади, в тому числі і вимога права на створення незалежних профспілок та права на страйк.

Під час нової хвилі робітничих заворушень страйкуючі захопили в 1980 р. судноверф, і уряд Польщі, зважаючи на зростання масштабів страйкового руху, змушений був піти на переговори, в результаті яких була підписана знаменита Ґданьська угода. Відповідно до неї робітники здобули право на об'єднання в спілки і право на страйки, підвищення зарплати, доступ до засобів масової інформації. Була також досягнута домовленість про звільнення політичних в'язнів. Все це стало можливим завдяки поміркованій, виваженій і реалістичній лінії Л. Валенси як голови страйкового комітету, а потім і голови загальнонаціонального об'єднання «Солідарність».

Коли радикали висунули вимогу про відставку комуністичного уряду і перегляд політичних зв'язків Польщі з Радянським

Союзом, спровокувавши тим самим введення в 1981 р. воєнного стану, Л. Валенса гірко сказав профспілковим лідерам: «Ви свого добились». В умовах воєнного стану, який був введений генералом В. Ярузельським, всі керівники профспілок були арештовані, «Солідарність» була заборонена, армія зайняла міста Польщі. Інтернований майже рік Валенса став свідком розгрому створеного ним профспілкового руху.

Присудження в таких умовах Леху Валенсі Нобелівської премії миру стало для нього вагомою підтримкою, додавши оптимізму і посиливши надії на краще майбутнє, яке ґрунтуватиметься на справедливості і гуманізмі. Побоюючись, що йому не дозволять повернутися в Польщу, Л. Валенса попросив свою дружину Мирославу бути присутньою замість нього на урочистій церемонії в Осло (Норвегія) і прочитати його послання. Нобелівську лекцію Л.Валенси озвучив один із лідерів «Солідарності» Б. Цивінський, який переховувався тоді в Брюсселі. Лейтмотивом цієї лекції був заклик до взаєморозуміння і діалогу.

Тим часом процес лібералізації в Польщі набирав силу, і в 1989 р. опозиція була не тільки легалізована, але й перемогла на парламентських виборах. У 1990 р. Лех Валенса перемагає на президентських виборах (за нього було віддано 75% голосів). За час свого президентства (1990-1995 рр.) Л. Валенса підтримував курс на системні ринкові реформи і формування політичної системи, характерною рисою якої є сильна президентська влада, яка б не допускала хаосу і обмежувала бюрократію. Перший президент демократичної Польщі постійно вимагав залучати до праці у органах влади професіоналів, прагматиків, зауважуючи у зв'язку з цим, що боротися за владу легше, ніж керувати і управляти.

Популярність і харизма Леха Валенса ґрунтувались не тільки на його сміливій і послідовній боротьбі за свободу, але й на його привабливих якостях: чесності, правдивості, дисциплінованості, простоті, почутті гумору, вродженій схильності до консенсусних

і компромісних методів урегулювання конфліктних ситуацій [1, С. 172]. Валенса вміє виступати, ігноруючи при цьому ораторські прийоми і граматичні норми, що імпонує аудиторії. Він хороший сім'янин, у нього восьмеро дітей, стосунки з якими він будує як на любові, так і на вимогливості [1, С. 169, 172, 245]. Загальновідомим є також те, що Лех Валенса ревний католик, який щоденно відвідує костел. Вважають, що саме церква в значній мірі сприяла формуванню його схильності до компромісів і негативного ставлення до насильства в політиці [1, С. 9].

Після закінчення президентської каденції Л. Валенса не припиняє своєї політичної діяльності. Не боячись звинувачень радикалів у схильності до компромісів, він орієнтується, як і раніше, на пошук взаєморозуміння і конструктивного співробітництва між різними соціальними групами і політичними силами. Валенса переконаний, що конфлікти слід вирішувати мирно, бо навіть в умовах тоталітарного режиму виважена і збалансована політика запобігла кровопроливу і сприяла тому, що комуністи віддали владу мирно. Саме тому він виступає проти закликів нових керівників «Солідарності» вивести людей на вулиці, оскільки не можна сліпо переносити методи політичної боротьби минулого на умови посттоталітарного сьогодення. Коли у зв'язку із відзначенням ювілею Варшавського антифашистського повстання була влаштована інсценізація вуличних боїв, то Л. Валенса відверто заявив, що він є противником таких акцій, бо вони не примиряють, а розділяють. Потрібно ж усувати бар'єри, перепони, а не зводити нові. Конструктивну медіаторську функцію виконував Лех Валенса і під час помаранчевих подій 2004-го року в Україні, активно включившись у пошук консенсусу шляхом взаємних компромісів.

Послідовну миротворчу діяльність веде колишній президент Польщі та очолюваний ним незалежний фонд «Інститут Леха Валенси» на міжнародній арені. За великі й результативні зусилля по досягненню і зміцненню європейської єдності його прийма-

ють в Раду мудреців ЄС. Міжнародне визнання здобув Л. Валенса своїми оцінками як регіональних, так і глобальних проблем людства, конструктивним підходом до їх розв'язання. Він є послідовним прихильником постійної модернізації і трансформації суспільства, вважаючи, що в іншому випадку західна цивілізація програє, як програв і комунізм. Адже нас чекає світ, який подібний на правила дорожнього руху, де кожен буде вибирати свій шлях, дотримуючись при цьому принципів свободи, плюралізму і співробітництва.

Література

1. *Walensa L. Droga do wolnosci. — Warszawa: Editions spotkania, 1991. — 290 c.*